

Internetconsultatie IAK

Beantwoording van de 7 vragen uit het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

Het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving bevat normen waaraan goed beleid of goede regelgeving dient te voldoen. Uitgebreide informatie vind je op www.naarhetiak.nl (klik dan op de tekst "Naar het IAK" in de linker kolom).

1. Wat is de aanleiding?

Het middelbaar beroepsonderwijs staat aan de vooravond van forse demografische krimp in samenhang met dalende studentenaantallen als gevolg van keuzegedrag van studenten ("havoisering"). Het zal steeds moeilijker worden voor instellingen om een breed palet aan opleidingen kwalitatief verantwoord aan te blijven bieden. Steeds vaker zal voor samenwerking en specialisatie moeten worden gekozen in plaats van concurrentie. Mbo-instellingen willen meer samenwerken op onderdelen, zonder geheel te fuseren. De minister steunt dit, onder andere zoals aangegeven in de brief 'Ruim baan voor vakmanschap: een toekomstgericht mbo' (2 juni 2014).

Ook het aantal kleine, unieke opleidingen zal naar verwachting verder gaan stijgen als gevolg van de studentendalingen. Zoals de Sociaal economische raad opmerkte in haar advies Handmade in Holland kan dit leiden tot verschraving van het opleidingsaanbod en structurele tekorten aan voldoende geschoold personeel. In de brief Behoud van kleinschalige, specialistische beroepsopleidingen wordt daarom een sluitstuk in het mbo-stelsel geïntroduceerd: als de laatste instelling besluit te stoppen met het aanbieden van een kleine, unieke opleiding dan wordt de mogelijkheid gecreëerd van het toekennen van een alleenrecht aan een instelling eventueel in combinatie met het ophogen van de prijsfactor.

2. Wie zijn betrokken?

MBO Raad: is actief betrokken bij totstandkoming wetsvoorstel, concepten van de tekst zijn met hen besproken. De MBO Raad onderkent het probleem van krimp en de oplossingsrichting die het samenwerkingscollege biedt. Heeft wel bezwaar tegen alleenrecht voor kleine en unieke opleidingen.

Mbo-instellingen: zijn enerzijds via de MBO Raad gekend op punt van samenwerkingscollege, maar ook de bestaande samenwerkingsverbanden in Rotterdam, Zuid-Limburg en Brabant zijn afzonderlijk geconsulteerd om hun behoefte in kaart te brengen. Uit alle gesprekken blijkt steun voor de introductie van het samenwerkingscollege.

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB): is binnen de veldraadpleging fusietoets gekend m.b.t. samenwerking in het licht van (sluipende) fusies. Wil dat schijnconstructies rondom samenwerking en fusie aan banden worden gelegd. Het samenwerkingsverband draagt hier aan bij door hiervoor een wettelijk erkende modaliteit te introduceren.

Commissie Macrodoelmatigheid mbo (CMMBO): Is gekend bij het voornemens om haar een aanvullende taak m.b.t. het alleenrecht toe te kennen, is bereid om deze taak op zich te nemen.

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB): is gekend in uitwerking idee van alleenrecht, op haar verzoek punt van zelfregulering (via SBB) extra benadrukt in de MvT.

VNO-NCW/MKB Nederland: is gekend bij alleenrecht kleine en unieke opleidingen, heeft positief gereageerd.

Ministerie van Economische Zaken: is gekend bij alleenrecht kleine en unieke opleidingen, heeft positief gereageerd. Heeft ook conceptwetsvoorstel ingezien.

Ministerie van Financiën: heeft meegelezen op concept wetsvoorstel en input geleverd op punt van btw-vrijstelling.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO): heeft concept wetsvoorstel ingezien en (tekst) suggesties m.b.t. rol DUO gedaan.

Inspectie van het Onderwijs: heeft concept wetsvoorstel ingezien, is gekend bij vormgeving toezicht op samenwerkingscollege en heeft input geleverd op dit punt voor het wetsvoorstel.

3. Wat is het probleem?

De komende 10 jaar krimpt het aantal studenten vanwege demografische redenen met 11 procentpunt. Die

krimp is evenwel niet evenredig over het land en sector verdeeld. Zo zullen de meer perifere delen van het land (zoals Twente, Zuid-Limburg, Oost-Groningen) worden geconfronteerd met een gemiddelde daling van rond 20 procentpunt in voornoemde periode, terwijl in de Noordvleugel van de Randstad het aantal studenten vrijwel stabiel blijft. Echter voor een sector als techniek kan het gecombineerde effect van demografische krimp en een dalende belangstelling van studenten voor deze opleidingssector leiden tot halvering (en soms zelfs meer) van de studentenaantallen over grote delen van het land. Een en ander zal zeker gevolgen hebben voor de organiseerbaarheid van onder meer het (dure) techniekonderwijs in het mbo.

De kleine en unieke vakspecialistische opleidingen zullen in het bijzonder worden getroffen door de demografische krimp die de komende jaren het mbo bereikt, dit in combinatie met het keuzegedrag van studenten. Meer en meer opleidingen zullen in het bereik komen van kleinschalig en zeer kleinschalig beroepsonderwijs. Zo zal de komende jaren het aantal zeer kleine opleidingen¹ met circa een kwart gaan toenemen (van 212 naar circa 265). Dit leert ons een vooruitberekening, waarin de huidige verdeling van de studenten over de beroepsopleidingen wordt gehanteerd, en enkel het (dalend) studentenaantal door de tijd varieert. Überhaupt zal door de demografische ontwikkeling het aantal opleidingen met maximaal 18 deelnemers bij MBO-instellingen fors gaan stijgen van circa 1650 dit jaar naar ongeveer 1870 in 2025, en 1950 in 2030. Dit staat in schril contrast met de roep van het bedrijfsleven om specialistische vakmensen en de grote groep beroepsbeoefenaren die de komende jaren met pensioen gaan.

4. Wat is het doel?

Het samenwerkingscollege draagt volgens de regering bij aan het borgen van een toegankelijk en herkenbaar onderwijsaanbod voor deelnemers in de regio, tegen een achtergrond van sterk dalende studentenaantallen in het mbo. Daarnaast kan het samenwerkingscollege innovatie vergemakkelijken en bevorderen, doordat instellingen de krachten kunnen bundelen.

Het introduceren van het alleenrecht dient ter voorkoming van vershraling van het opleidingsaanbod van kleine, unieke opleidingen die voorzien in een (structurele) behoefte vanuit de arbeidsmarkt.

5. Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Instellingen kunnen op dit moment al samenwerken, maar lopen daarbij tegen problemen van praktische aard aan (registratie van deelnemers, het toezicht van de Inspectie en het delen van studentgegevens). Met dit wetsvoorstel worden deze praktische obstakels geslecht en stellen we mbo-instellingen in staat om de met het oog op innovatie wenselijke en met het oog op krimp noodzakelijke samenwerking vorm te geven.

Wat betreft de kleine en unieke opleidingen ontbreekt het aan de mogelijkheid om gericht rechten (en/of hogere prijsfactoren voor het verzorgen van specifieke opleidingen) toe te kennen en zo het speelveld te ordenen. Dit houdt in dat op dit moment, wanneer instellingen en werkgevers zelf geen oplossing vinden, het zo kan zijn dat kleine maar zeer waardevolle beroepen en specialismen verdwijnen, het opleidingsaanbod verschaalt en een structureel tekort aan personeel ontstaat. Zo zijn er de afgelopen 4 jaar al 300 mbo-opleidingen 'verdwenen', een trend die waarschijnlijk door zal zetten vanwege de dalende studentenaantallen in het mbo.

6. Wat is het beste instrument?

In het geval van samenwerking is dat het opnemen van het samenwerkingscollege in de WEB en daarnaast het mogelijk maken om op dit niveau gegevens te registreren in BRON en uitwisseling van studentgegevens tussen instellingen mogelijk te maken.

Voor de kleine en unieke opleidingen is het zaak om het alleenrecht in de WEB op te nemen, zodat er actief opgetreden kan worden indien zelfregulering vanuit het veld faalt en een kleine en unieke opleiding binnen het stelsel behouden kan blijven. Daarnaast is het wenselijk om de minister bij besluiten over het toekennen van

¹ minder dan 50 studenten verdeeld over 2 of meer instellingen; conform de definitie in het rapport Florijn

het alleenrecht (en eventueel een hogere prijsfactor) te laten adviseren door de CM MBO.

7. Wat zijn de gevolgen voor burgers, bedrijven, overheid en milieu?

Voor studenten kan zich een verschuiving voordoen in het opleidingsaanbod bij hen in de buurt en/of het aantal aanbieders van een opleiding, waardoor de reisafstanden voor studenten toe kunnen nemen. Hier staat tegenover dat alle mbo-studenten vanaf 1 januari 2017 een openbaar vervoerskaart zullen ontvangen; dit vergroot hun mobiliteit. Ook kan het zo zijn dat er, doordat twee of meer instellingen een samenwerkingscollege opzetten, één aanspreekpunt ontstaat voor een opleiding die voorheen door twee verschillende instellingen werd aangeboden. Het samenwerkingscollege is, hoewel geen aparte instelling, voor betrokkenen daarmee een belangrijke gesprekspartner. Hiermee ontstaat voor werkgevers meer eenduidigheid in de contacten die zij hebben met het onderwijs.

Wat betreft de kleine en unieke opleidingen kan het zo zijn dat zich een concentratie van kleine, unieke opleidingen bij een instelling voor zal doen, hoewel dit niet de intentie van de maatregel is. Dit kan implicaties hebben voor studenten, docenten en ouders m.b.t. reisafstanden en toegankelijkheid. Ook hier geldt dat binnenkort alle mbo-studenten een Ov-kaart zullen ontvangen en de mobiliteit van deelnemers jonger dan 18 jaar dus vergroot zal worden. Daarnaast kan het toekennen van een hogere prijsfactor door de CM-MBO voor een toegewezen licentie voor een kleine, unieke opleiding de bekostiging complexer maken. Er ontstaat een grotere diversiteit aan prijsfactoren, hoewel de impact hiervan in de praktijk beperkt is aangezien het hier enkel kleine, unieke opleidingen betreft. Dit is een negatief effect, maar het toekennen van een hogere prijsfactor zal als positief ervaren worden door instellingen. Wel zal het toekennen van een licentie en eventueel uitkeren van een hogere prijsfactor door DUO handen en voeten gegeven moeten worden. Dit betekent een toename van de uitvoeringslasten voor DUO.